

2018-04-25
Slutversion

PM – Påverkan på skyddade arter i Sarvträsk

Påverkan på mindre hackspett, sävsparv, vanlig groda, vanlig padda,
mindre vattensalamander och vanlig snok

Salix
Ekologi

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Nacka Kommun

Framställt av: Ekologigruppen AB

www.ekologigruppen.se

Telefon: 08-525 201 00

Granskningsversion: 2018-04-25

Uppdragsansvarig: Eleonor Häger

Intern kvalitetsgranskning: Per Collinder

Textförfattare: Raul Vicente, Vide Ohlin

Foton: Om inget annat anges: Ekologigruppen AB & Salix Ekologi

Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB

Internt projektnummer: 7495

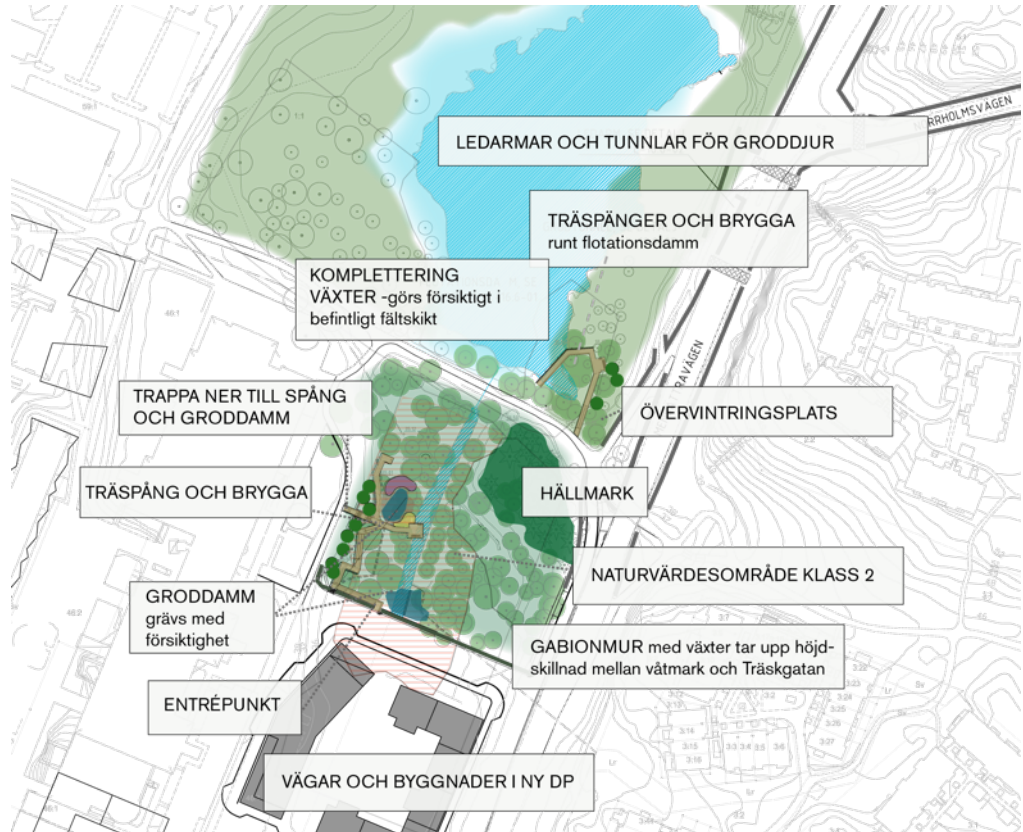
Bild på framsidan: mindre hackspett, ej fotad i planområdet (foto: Magnus Nilsson).

Innehåll

Bakgrund	4
Tidigare inventeringar	4
Metodik, urval av skyddade arter	4
Fåglar	5
Groddjur	5
Artskyddsförordningen och tillstånd	6
Osäkerhet, fortsatta studier & fältinventeringar	6
Påverkan på grod- och kräldjur	7
Mindre vattensalamander (<i>Lissotriton vulgaris</i>)	7
Status och population	7
Artens krav på miljön	7
Vanlig groda (<i>Rana temporaria</i>)	8
Status och population	8
Artens krav på miljön	8
Vanlig padda (<i>Bufo bufo</i>)	9
Status och population	9
Artens krav på miljön	9
Vanlig snok (<i>Natrix natrix</i>)	10
Status och population	10
Artens krav på miljön	10
Skyddsåtgärder för grod- och kräldjur i systemhandlingarna	10
Bedömning av påverkan på grod- och kräldjur	11
Påverkan på fåglar	12
Mindre hackspett (<i>Dendrocopos minor</i>)	12
Status och population	12
Artens krav på miljön	12
Skyddsåtgärder i systemhandlingarna	13
Bedömning av påverkan	13
Behovet av skyddsåtgärder utanför systemhandlingsområdet	13
Sävspurv (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	18
Status och population	18
Artens krav på miljön	18
Skyddsåtgärder i systemhandlingarna	18
Bedömning av påverkan	18
Behovet av skyddsåtgärder utanför systemhandlingsområdet	19
Referenser	20

Bakgrund

Som underlag inför en detaljplan har Ekologigruppen fått i uppdrag av Nacka kommun att ta fram en bedömning av planens påverkan på de skyddade arterna i planområdet Sarvträsk. I detta PM beskrivs de skyddade arterna påträffade i Sarvträsk, deras status, deras livsmiljöer, förslag på skyddsåtgärder och bedömning av påverkan.

Figur 1. Illustrationsplan för Sarvträsk som visar att sumpskogen med högt naturvärde (klass 2) i södra delen av Sarvträsk tas i anspråk av bebyggelse enligt detaljplaneförslaget. Den mindre hackspettens totala livsmiljö som tas i anspråk är närmare 0,8 hektar.

Tidigare inventeringar

En groddjursinventering genomfördes av Calluna, år 2014 där förekomsten av tre arter groddjur påvisades (Calluna AB 2014).

Ekologigruppen genomförde en naturvärdesinventering enligt SIS-standard (SS 199 000:2014) i november 2017. Inför naturvärdesinventeringen noterades förekomster av mindre hackspett och sävsparv i Artportalen, två arter som omfattas av artskyddsförordningen och kan komma att påverkas av detaljplanen. Vidare i fält konstaterades att södra delen av planområdet där bebyggelse föreslagna mycket hög sannolikhet utgör livsmiljö för arten mindre hackspett.

Metodik, urval av skyddade arter

De tidigare inventeringarna utgör grunden till urvalet av de skyddade arterna som tas med i ramen för detta uppdrag (PM).

Skyddsvärda arter har vi definierat som arter som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv, bilaga II och IV, EU:s fågeldirektiv bilaga 1, arter som är rödlistade och övriga fridlysta arter. Alla fågelarter är fridlysta enligt artskyddsförordningen. I denna rapport betraktas dock endast fågelarter som omfattas av fågeldirektivets bilaga 1 och i övrigt rödlistade fågelarter som skyddsvärda. Alla växt- och djurarter som är betecknade

med bokstaven N eller n i artskyddsförordningens (ASF) bilaga 1, samt alla växt- och djurarter i bilaga 2 är fridlysta. Grod- och kräldjur, orkidéer och fladdermöss är artgrupper som i sin helhet omfattas av artskyddsförordningen. Dessutom är alla vilda fågelarter fridlysta.

Fåglar

Två rödlistade fågelarter är noterade i Sarvträsk; mindre hackspett och sävsparv. Sävsparv har minskat med över 50% mellan 1975 - 2005 (Artdatabanken, 2015).

Artskyddsförordningen § 4

Alla vilda fågelarter är skyddade i svensk lag enligt artskyddsförordningen § 4, men arter markerade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen, rödlistade arter, samt sådana arter som uppvisar en negativ trend prioriteras i skyddsarbetet och vid tillämpningen av förordningen (Naturvårdsverket, 2009). Arter som listas i artskyddsförordningen § 4 har ett särskilt starkt skydd vilket bland annat innebär att det är förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.

Arter markerade med B i bilaga 1 artskyddsförordningen har enligt fågeldirektivet eller art- och habitatdirektivet ett sådant unionsintresse att särskilda skyddsområden (fågeldirektivet) eller bevarandeområden (art- och habitatdirektivet) behöver utses. Arterna finns upptagna i bilaga 1 till fågeldirektivet eller bilaga 2 till art- och habitatdirektivet.

Groddjur

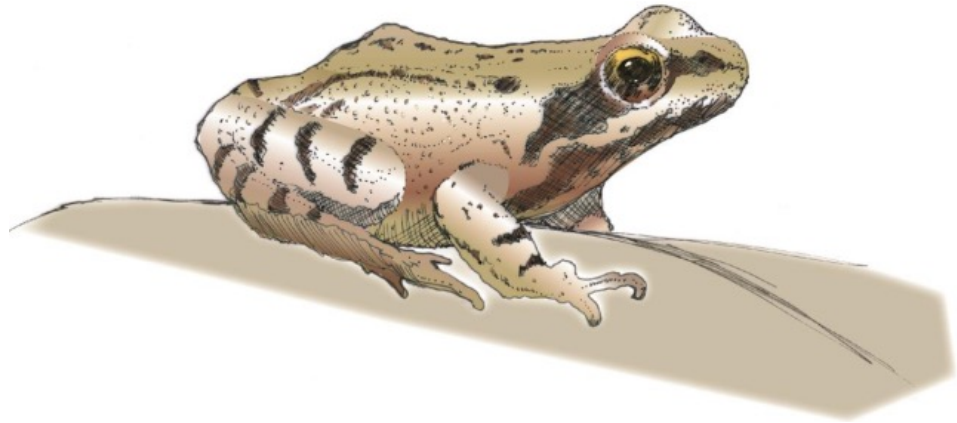
Tre groddjur är noterade i Sarvträsk; mindre vattensalamander, vanlig groda och vanlig padda.

Artskyddsförordningen § 6

Fridlysningen enligt 6 § artskyddsförordningen innebär att det är förbjudet att döda, skada, fånga eller på annat sätt samla in exemplar, och dessutom att ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bon av vilt levande kräldjur, groddjur eller ryggradslösa djur som är upptagna i bilaga 2 till artskyddsförordningen. Detta innebär att även åtgärder som sker oavsiktligt är förbjudna enligt 6 §. Detta innebär att myndigheterna bör förebygga att förbjudna åtgärder sker genom exempelvis generella hänsynsregler.

En annan skillnad från bestämmelserna i 4 § är att djurens livsmiljö inte är skyddad i sig. Detta innebär att livsmiljöer där arterna vistas som skyddas av 6 § inte har något skydd, även om dessa är av stor betydelse för arten.

Undantag (11 §): Trots förbudet i 6 § får i fråga om kopparödla, mindre vattensalamander, skogsödla, vanlig groda, vanlig padda och åkergroda 1. ägg (rom) och larver (yngel) samlas in, om a) det sker i liten omfattning för studie av äggets eller larvens utveckling till djur, b) det insamlade materialet eller, när det har utvecklats till djur, djuret snarast återutsätts på den plats där materialet samlades in, och c) insamlingen inte har något kommersiellt syfte, eller 2. enstaka exemplar tillfälligt fångas in för studie, om exemplaret inte flyttas från den plats där det fångades och snarast släpps tillbaka på den platsen.

Figur 2. Vanlig groda (*Rana temporaria*). Illustration av Ekologigruppen.

Lokal population

Ett begrepp som är centralt i artskyddsförordningen är begreppet lokal population, med vilken menas den population (grupp av djur av en art) som har genetiskt utbyte med varandra. En lokal population kan vara olika för olika arter. För en vanligt förekommande flygande art kan den lokala populationen vara stor och sträcka sig över stora ytor på läns- eller nationell nivå. För ovanliga arter som är starkt knutna till en plats eller en specifik naturtyp/miljö, t.ex. den ovanliga gölgrödan som bara finns i kalkrika gölar i norra Uppland, kan den lokala populationen vara liten och begränsad. Fortfarande saknas praxis om hur en lokal population skall bedömas.

Artskyddsförordningen och tillstånd

Grod- och kräldjur skyddas av lagstiftning enligt 4 och 6 §§ artskyddsförordningen (artskyddsförordningen, 2007:845) och är fridlysta i Sverige. Artskyddsförordningen ska ses som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna när det gäller skydd av arter (mark- och miljööverdomstolen 2013:13 och mark- och miljööverdomstolen M11317-14). Detta innebär att tillståndsmyndigheten ska bedöma hur skyddade arter påverkas av en planerad verksamhet. Syftet med artskyddet är enligt 8 kap. 1 och 2 §§ miljöbalken att skydda arter.

Enligt en dom i Miljööverdomstolen (MÖD 2016:1) skall artskyddsförordningen tolkas så att när syftet med ett projekt inte är att döda och skada så gäller inte skyddet enskilda individer. En bedömning skall istället göras om åtgärden försvårar möjligheterna att uppnå gynnsam bevarandestatus för arten.

Om ett projekt försvårar möjligheterna så kan man inte få dispens, och om projektet inte försvårar möjligheterna så behöver man inte dispens.

Den juridiska tolkningen innebär därför praktiskt att dispensansökningar sällan är aktuella, och enligt Naturvårdsverkets handledning om artskyddsförordningen är en detaljplan dessutom ytterst sällan dispensgrundande. Ofta genomförs istället åtgärder, som del av själva projektet, så att det går att upprätthålla en ekologisk funktion och kontinuitet i det aktuella området, och så att populationer av de skyddade arterna i området därmed kan finnas kvar. Storleken på den lokala populationen är beroende av vilken art det är, hur rörlig den är, och hur omgivningen ser ut (se faktaruta till vänster).

Osäkerhet, fortsatta studier & fältinventeringar

Viss osäkerhet föreligger gällande förekomst av sävsparv i Sarvträsk, om arten häckar i sjön eller ej.

För att utreda vilka områden i Sarvträsk som sävsparv och mindre hackspett nyttjar och hur stor påverkan av arternas livsmiljöer i området blir är det lämpligt att genomföra noggrannare inventeringar under arternas häcksäsong.

Påverkan på grod- och kräldjur

PM skyddade arter
Slutversion
2018-04-25

Eftersom samtliga av grod- och kräldjuren påträffade i Sarvträsk har liknande krav på livsmiljö beskrivs *förslag på skyddsåtgärder* och *påverkan på grod- och kräldjur* gemensamt under två avsnitt nedan, efter artbeskrivningarna.

Enligt muntliga uppgifter från boende i området har groddjuren vid Sarvträsk varit betydligt vanligare under tidigare årtionden, men Mensättravägen och den täta trafiken på den innebär sannolikt en stor påfrestning för samtliga groddjur som har sina huvudsakliga övervintringsplatser öster om denna (Calluna 2014).

Mindre vattensalamander (*Lissotriton vulgaris*)

Status och population

Mindre vattensalamander är bedömd som livskraftig, LC, enligt den senaste rödlistan (Gärdenfors 2015). Arten är fridlyst enligt 6 § artskyddsförordningen.

År 2014 utförde Calluna AB en groddjursinventering i Sarvträsk. Vid inventeringen återfanns totalt fyra individer av mindre vattensalamander. Alltså förefaller det som att populationen på lokalen är liten. Sannolikt beror detta på att reproduktionshabitatet i Sarvträsk inte är tillräckligt gynnsamma, alltså frånvaron av lämpliga fortplantningslokaler. Förekomst av fisk, vattentemperatur- och kemi, så som pH, är möjliga orsaker till att befintliga akvatiska habitat inte är gynnsamma.

Eftersom Sarvträsk ligger omgiven av hårdgjorda ytor; bebyggelse och hårt trafikerade vägar är sjön rätt isolerad. Inga bra spridningsvägar finns för groddjuren till närliggande våtmarker. Groddjuren som använder sig av Sarvträsk som fortplantningsmiljö kan därför anses utgöra en lokal population.

Artens krav på miljön

Mindre vattensalamander är spenderar en stor del av sin tid på land, men håller sig gärna året runt i närheten av sina lekvatten. De leker i olika typer av småvatten såväl små och tillfälliga som större permanenta. Övervintringen, som infaller under oktober till april, sker vanligtvis på land i frostfria hålor så som gnagargångar, skrevor under sten eller död ved. Under i april-maj vandrar djuren till lekvattnen där parning och äggläggning sker. De har en viss tolerans för fisk i lekvattnen men som regel är fiskfria vatten betydligt

mer gynnsamma för arten. Då leken avslutats lämnar de vuxna djuren vattnet går de tillbaka upp på land. Under vistelsen på land uppehåller de sig i fuktiga mikrohabitat, företrädesvis i fuktig hagmark och blandskog men de är förhållandevis generalistiska i habitatval så länge det finns tillgång på fuktiga gömställen och tillräckliga mängder av små evertebrater, vilka utgör födokällan.

Vanlig groda (*Rana temporaria*)

Status och population

Vanlig groda är bedömd som livskraftig, LC, enligt den senaste rödlistan (Gärdenfors 2015). Arten är fridlyst enligt 6 § artskyddsförordningen.

Vanlig groda noterades 2014 i och med en groddjursinventeringen utförd av Calluna AB. Vid inventeringen återfanns totalt 47 individer av vanlig groda. Detta är ungefär 26% jämfört med antalet individer av vanlig padda. Den vanliga grodan är den näst vanligaste amfibien i Sarvträsk enligt undersökningen. Populationen förefaller vara förhållandevis stor och är sannolikt livskraftig.

Eftersom Sarvträsk ligger omgiven av hårdgjorda ytor; bebyggelse och hårt trafikerade vägar är sjön rätt isolerad. Inga bra spridningsvägar finns för groddjuren till närliggande våtmarker. Groddjuren som använder sig av Sarvträsk som fortplantningsmiljö kan därför anses utgöra en lokal population.

Artens krav på miljön

Vanlig groda förekommer i många olika typer av miljöer gärna i fuktiga skogshabitat samt öppet till halvöppet kulturlandskap med ängs och hagmark. De kan även vara vanliga i stadsnära natur och trädgårdar.

Fortplantning sker helst i fiskfria småvatten så som dammar och kärr. De kan även leka i marginalen av sjöar där de kan tolerera närvaro av fisk om det finns grunda vegetationsrika strandzoner där yngel kan undkomma predation genom att gömma sig från rovfisken. Rommen läggs tidigt på våren, i Stockholmsområdet under början av april, oftast i grunt vatten i söderläge där det varms upp snabbt. Ynglen lever efter kläckning och att gulesäcken förbrukats av alger och påväxt på föremål i vattnet.

Övervintringen sker på frostfria platser, oftast på land men ibland i vattnet, i kallkällor eller platser där vattnet inte fryser helt. Skrevor och hålrum under sten eller död ved, snagargångar eller rotgångar brukar användas.

Vanlig padda (*Bufo bufo*)

PM skyddade arter
Slutversion
2018-04-25

Status och population

Vanlig padda är bedömd som livskraftig, LC, enligt den senaste rödlistan (Gärdenfors 2015). Arten är fridlyst enligt 6 § artskyddsförordningen.

Vanlig padda noterades 2014 i och med en groddjursinventeringen utförd av Calluna AB. Vid inventeringen var vanlig padda den vanligaste groddjursarten. Totalt hittades 183 individer. Flertalet paddor påträffades längs med Mensättravägen. Vid stråkinventeringen var andelen trafikdödade paddor 36,6%. Inventeringen från 2014 samt flera observatörers beskrivningar tyder starkt på att de huvudsakliga sommar- och övervintringsområdena finns öster om Sarvträsk (Calluna 2014).

Eftersom Sarvträsk ligger omgiven av hårdgjorda ytor; bebyggelse och hårt trafikerade vägar är sjön rätt isolerad. Inga bra spridningsvägar finns för groddjuren till närliggande våtmarker. Groddjuren som använder sig av Sarvträsk som fortplantningsmiljö kan därför anses utgöra en lokal population.

Artens krav på miljön

Den vanliga paddan lever i många typer av miljöer. Till stor del överlappar paddans habitatkrav med vanlig groda, men vanlig padda är mindre beroende av fukt och ockuperar därför även torrare habitat så som hällmark. Fortplantningen sker i olika typer av småvatten, ofta i mindre eller större sjöar. Där läggs rommen företrädesvis i sydvända kantzoner med tät vass eller annan vegetation. Reproduktion i sjöar möjliggörs av att deras yngel inte är särskilt känsliga för predation från fisk då de är mildt giftiga och illasmakande. Den lilla sjön Sarvträsk utgör en för arten typisk fortplantningslokal.

De har förmågan att röra sig flera kilometer från fortplantningslokalen till sina hemområden. Enligt Heusser (1968, 1969) ligger deras hemområden vanligen mellan 500–1500 m från fortplantningslokalen men vissa individer i studien rörde sig så mycket som 3 km från fortplantningslokalen.

Dagarna spenderas i gömställen under sten, död ved eller andra typer av håligheter i marken. Den vanliga paddan har även förmågan att själva gräva ned sig i lös jord med sina kraftiga bakben. De är beroende av god tillgång på ryggradslösa djur vilka utgör dess föda. De är generalister i sitt födoval och äter allt från mycket små insekter till större maskar och sniglar.

Vanlig snok (*Natrix natrix*)

Status och population

Vanlig snok är bedömd som livskraftig, LC, enligt den senaste rödlistan (Gärdenfors 2015). Arten är fridlyst enligt 6 § artskyddsförordningen.

Fynd av vanlig snok finns rapporterat i Artportalen. Observationen är från maj 2016, enligt observatören simmade snoken i vattnet i sjön Sarvträsk. I maj 2015 observerades även snok av Vide Ohlin (medförfattare i detta PM). Fyndet av snok 2015 gjordes i södra delen av sumpskogen, i brynet mot parkeringen i riktning mot Orminge centrum.

Eftersom Sarvträsk ligger omgiven av hårdgjorda ytor; bebyggelse och hårt trafikerade vägar är sjön rätt isolerad. Inga bra spridningsvägar finns för grod- och kräldjur till närliggande våtmarker. Vanlig snok har nog lättare att sprida sig till närliggande våtmarker, men detta är något osäkert. Snok kan möjligen därför anses utgöra en lokal population.

Artens krav på miljön

Vanlig snok lever nära vatten, där arten främst livnär sig på groddjur och fisk. På land hittas vanlig snok i högt gräs, men förekommer också i fuktig skogsmiljö och på hållmark. Arten övervintrar i frostfria hålor, ofta i stenrösen, åkerholmar och på blockrik mark, gärna i sydvänt läge.

Skyddsåtgärder för grod- och kräldjur i systemhandlingarna

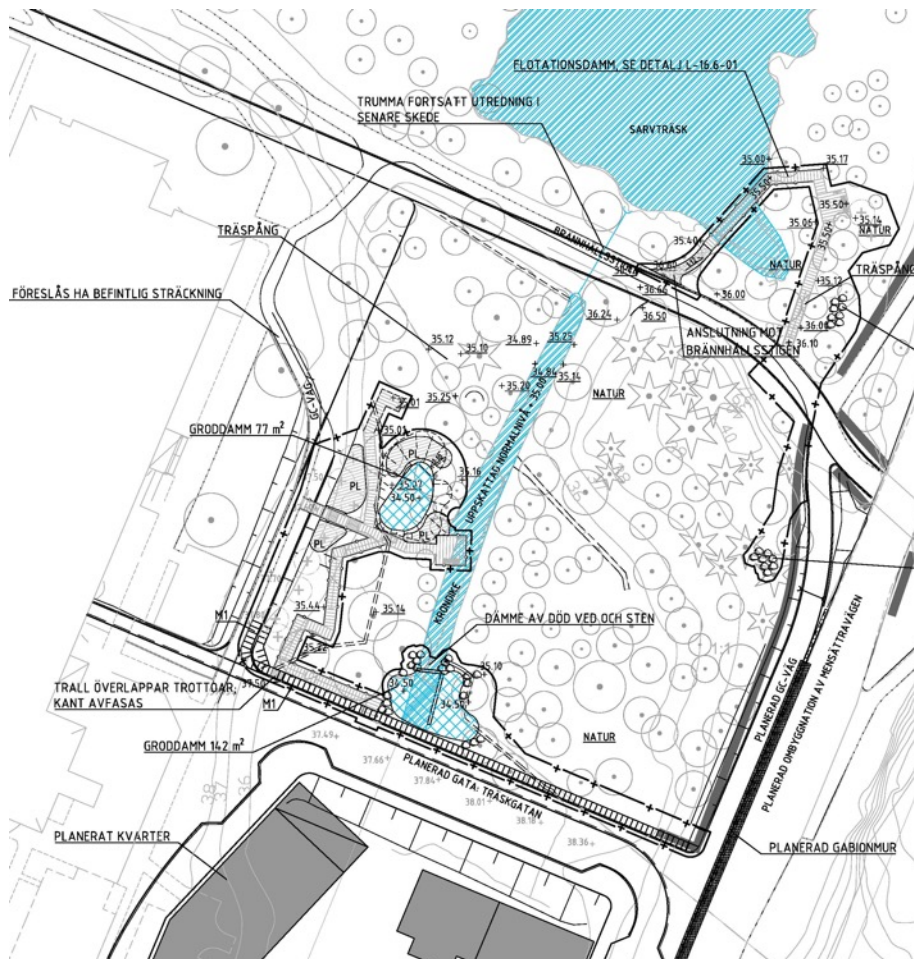
För att överbrygga de negativa effekterna av habitatförlust som detaljplanen innebär föreslår vi anläggandet av groddjursdammar och övervintringsmöjligheter för groddjuren (figur 3). Groddjursdammarna ökar fortplantningsmöjligheterna för groddjuren i Sarvträsk. De två dammarna kommer sannolikt främst gynna vanlig groda och mindre vattensalamander i och med att de blir fiskfria och stillastående eller nära stillastående vatten. Om åkergroda och större vattensalamander i framtiden invandrar eller inplanteras bör dessa vatten även vara lämpliga för nämnda arter.

Övervintringsplatser föreslås på två platser. Övervintringsplatser kan skapas genom att sten, lämpligen används tumlad sprängsten och död ved läggs i en hög som därefter täcks till största delen med jord och om möjligt grässvål från platsen. Delar av stenhögen lämnas oövertäckt för att skapa ingångar till övervintringsplatsen. Platsen ska vara

väldränerad och gärna solbelyst i ett sydvänt läge, så att övervintringsplatser värms upp snabbt på våren.

PM skyddade arter
Slutversion
2018-04-25

Anläggandet av dammar och övervintringsplatser bör göras med stor försiktighet för att minimera åverkan på kringliggande naturmark och placeringen och utformning görs så att antalet träd som tas ner minimeras. För närmare detaljer kring hur övervintringsmiljöer och dammar anläggs se systemhandlingarna.

Figur 3. Illustrationsplan över vart placering av spänger, groddjursdammar, övervintringsplatser och faunadepåer föreslås.

Bedömning av påverkan på grod- och kräldjur

Den planerade exploateringen tar cirka 0,8 hektar lövsumpskog i anspråk (figur 1). Fuktiga lövskogar utgör viktiga uppehållsplatser under sommaren och som uppväxtmiljö för juvenila groddjur. Lövsumpskog har en hög insektsproduktion vilket bidrar till dess värde som livsmiljö för groddjur, samt andra djurgrupper som fåglar och fladdermöss.

De föreslagna åtgärderna (groddjurspassager, dammar och övervintringsplatser) ersätter inte den förlorade sumpskogen och dess ekologiska funktioner. Däremot är bedömningen, genom att kraftigt minska trafikdödligheten för groddjuren i Sarvträsk och genom att skapa två nya fortplantningsmiljöer så väger man upp habitatförlusten som den planerade exploateringen innebär. Om skyddsåtgärder i form av dammar, övervintringsplatser och betydande delar av de föreslagna groddjurspassagera/ledarmarna genomförs är bedömningen att grod- och kräldjurens gynnsamma bevarandestatus i Sarvträskområdet inte försvåras.

Påverkan på fåglar

Mindre hackspett (*Dendrocopos minor*)

Status och population

Mindre hackspett är listad i fågeldirektivet och rödlistad som nära hotad, NT (Gärdenfors 2015). Artens framtidsprognos bedöms trots sentida stabilisering eller till och med viss ökning som dystert eftersom artens biotoper har dålig prognos. Den svenska populationen beräknas till 7000 par (Ottosson et al. 2012). I Uppland beräknas 400 par mindre hackspett häcka.

Det är svårt att avgränsa en lokal population för mindre hackspett eftersom arten har lätt att sprida sig och har stora revir. Fynd i artportalen tyder på arten förekommer spritt i Stockholms län och i Nacka kommun finns närmare 15 konstaterade reproduktioner.

I Sarvträskområdet bedöms ett par mindre hackspett häcka, baserat på fynd i Artportalen men också på observationer av möjliga bohål vid naturvärdesinventeringen (Ekologigruppen 2018). Livsmiljön för mindre hackspett i det inventerade området i Sarvträsk är ett närmare 13 hektar stort lövskogsområde. Enligt detaljplanen tas cirka 0,8 hektar av livsmiljön i anspråk, där troliga bohål har hittats.

Artens krav på miljön

Mindre hackspett häckar i löv- och blandskog, särskilt i äldre bestånd med inslag av död ved. Arten finner man ofta i skogsbestånd där andelen död ved är riklig och där stående döda träd förekommer, lövsumpskogar och äldre lövnaturskogar är exempel på sådana miljöer.

Mindre hackspett häckar i murkna lövträdsstammar eller stubbar, oftast av klipbal eller björk, vanligen 3–7 meter över marken. För att häckningen ska lyckas är det viktigt med god födotillgång under tidig vår.

Normala revir av mindre hackspett är cirka 20–40 ha stora, motsvarande cirka 3 par mindre hackspett/km² i optimal biotop (Ottosson et al. 2012). Däremot varierar täthetsuppgifter från smärre provytor mellan 0,1 och 15 par/km².

Skyddsåtgärder i systemhandlingarna

Illustrationsplanen tar till stor del hänsyn till den kvarvarande sumpskogen med höga naturvärden, då man anlägger dammar och spänger i västra kanten av denna för att minska störningen i de centrala delarna av hackspettens livsmiljö (figur 3).

I systemhandlingarna föreslås att granar tas ned i förmån för lövträd i sumpskogen. De träd som tas ned i samband med detaljplanearbetet tillvaratas; lämnas kvar som död ved, både som stående död ved och som faunadepåer (figur 3). Den döda veden som ansamlas som faunadepåer kan bestå av olika trädslag, både lövträdsved och granved duger. Stående död ved kan tillskapas genom att binda upp avverkade lövträd (helst björk) på friska träd (figur 4). Den stående döda lövträdsveden ger möjligheter för mindre hackspett att födosöka och hacka ut nya bohål, vilket kan ersätta de högstubbar som hackspetten blir av med i samband med detaljplanearbetet. Se figur 5 för möjlig ungefärlig placering av högstubbarna. Vart mer exakt dessa träd ska bindas upp bör utredas i fält tillsammans med någon med ekologisk kompetens.

Det är också viktigt att sumpskogen bibehåller sina fuktiga kvalitéer och att den fortsatt är sumpig. Arbetet i samband med detaljplanen bör även läggas utanför mindre hackspettens häcksåsong, under höst och vinter, det vill säga från augusti-mars.

Bedömning av påverkan

Eftersom mindre hackspett använder stora arealer skog bör man se Sarvträsk och omgivande skogar i helhet som artens livsmiljö när man säkerställer artens ekologiska kontinuitet i området. Detaljplanen tar i anspråk cirka 0,8 hektar av mindre hackspettens livsmiljö, i södra delen av sumpskogen. I detta område har mindre hackspett noterats och högst troliga bohål av arten även har noterats på murkna björkhögstubbar (Artportalen 2018, Ekologigruppen 2018).

Även om illustrationsplanen tar hänsyn till den kvarvarande sumpskogen med höga naturvärden och skyddsåtgärderna som föreslås i systemhandlingarna bland annat ger möjligheter för mindre hackspett att födosöka och nya möjligheter för hackspetten att hacka ut bon, är bedömningen att mindre hackspettens gynnsamma bevarandestatus försvåras. Den mänskliga störningspåverkan på mindre hackspett i och med tillgänglighöret är också osäker då livsmiljön för hackspetten har minskats och tagits i anspråk av detaljplanen.

Den kvarvarande häckmiljön för mindre hackspett har redan hög kvalitet. För att upprätthålla artens bevarandestatus i Sarvträsk finns behov av ytterligare skyddsåtgärder utanför systemhandlingsområdet, se nedan.

Behovet av skyddsåtgärder utanför systemhandlingsområdet

Eftersom den befintliga häckmiljön för mindre hackspett (sumpskogen söder om Sarvträsk) redan har hög kvalitet bör åtgärder för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för arten genomföras utanför denna.

Som skyddsåtgärder föreslås det att nya livsmiljöer skapas utanför systemhandlingsområdet och att kvaliteten på skogen kring Sarvträsk ökas. Arealen ny livsmiljö som ska tillskapas bör vara minst 1,6 hektar, det dubbla jämfört med den miljö som tas i anspråk, men gärna mer (figur 5). Dubbleringen av arealen är en försiktighetsåtgärd och skall säkra kontinuiteten, utifrån den tid det tar för den nya livsmiljön att skapas och osäkerheten kring hur mycket av den nyskapade miljön som får rätt kvalitet.

Lämpligt område för föreslagna skyddsåtgärder är kring sjön Sarvträsk (figur 5). De nyskapade livsmiljöerna för mindre hackspett bör ha liknande kvalité som den skog som tas i anspråk, det vill säga med stående död och döende lövved av i första hand björk eller klibbal.

Detta kan göras genom:

- Veteranisering av träd (exempelvis ringbarkning eller yxbleckning).
- En höjning av vattennivån i Sarvträsk så att omgivande skogar svämmas och får mer sumpskogskaraktär.

Genom att höja vattennivån i Sarvträsk kan man snabbt öka mängden död ved för mindre hackspett. En höjning av vattennivån skulle dränka en del träd, till exempel granar som man också vill ha bort till förmån för lövträd. En del lövträd dör sannolikt också, blir på sikt murkna och en möjlig boplats för mindre hackspett. Trädslag som kan växa i blötare förhållanden skulle gynnas, så som klibbal, viden samt björk i viss mån. Man skulle också långsiktig skapa en mer lövdominerad miljö som i sin tur skulle gynna mindre hackspett.

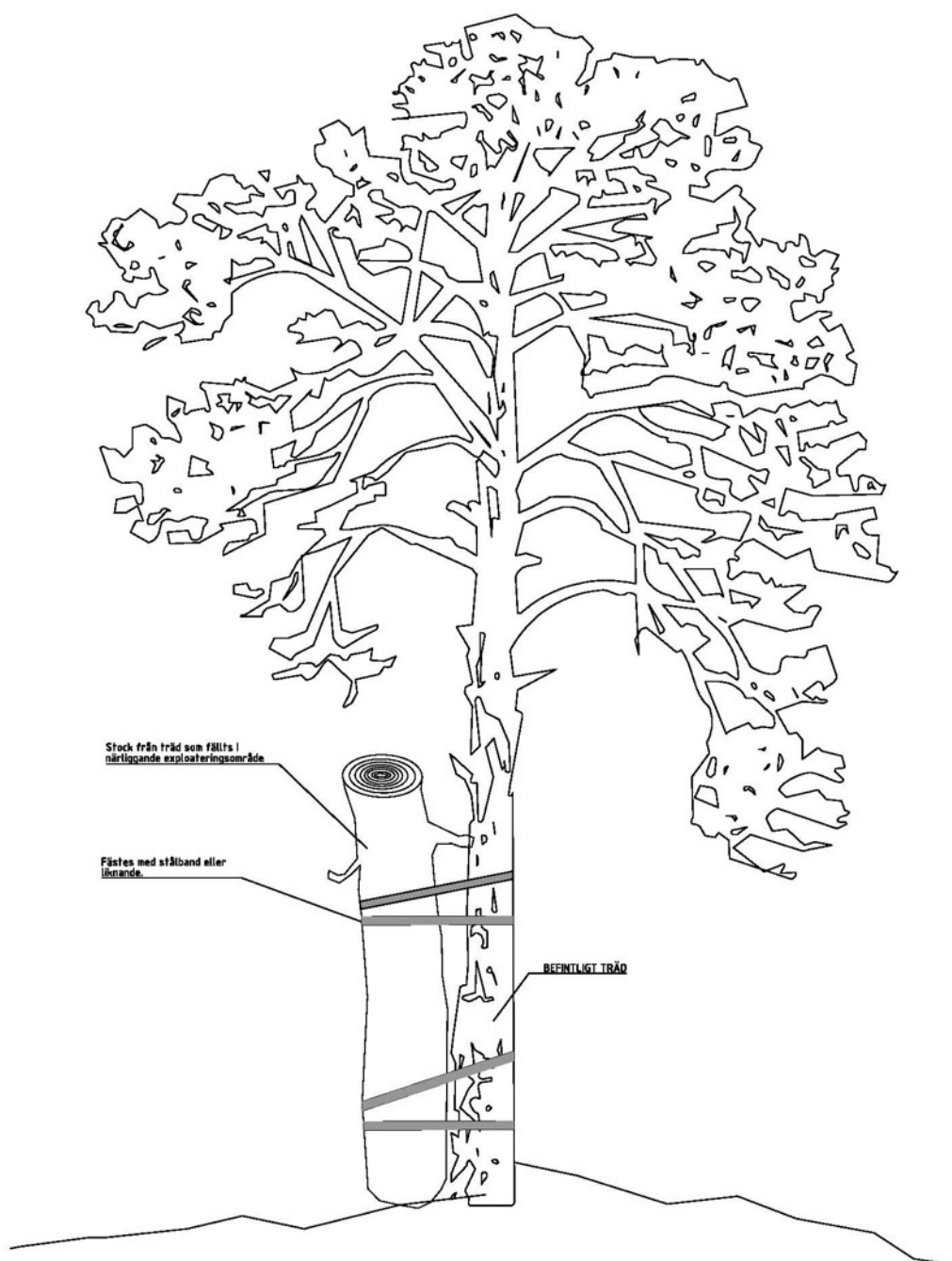
Genom veteranisering kan man också skapa livsmiljöer med död ved för mindre hackspett (figur 6). Vid det fall man beslutar att inte höja vattennivån och istället veteranisera träd är det viktigt att på sikt säkerställa att igenväxning av barrträd (gran och tall) inte sker. Detta görs genom att aktivt ta bort dessa trädslag till förmån för lövträd. Informationsskyltar kan placeras kring de platser där träd har veteraniserats för att informera allmänheten om varför åtgärderna har genomförts.

Som exempel har Ekologigruppen i ett projekt åt Trafikverket skapat nya livsmiljöer för mindre hackspett i ett område i Ekerö kommun där cirka 15% av träden i området veteraniserades, vilket motsvarar ungefär den andelen död ved/stående döda träd som förekommer i artens livsmiljö (Ekologigruppen 2016).

Figur 5 visar vilket åtgärdsområde som är lämpligt för veteranisering av träd och/eller en höjning av vattennivån i Sarvträsk. Likt förslaget i systemhandlingarna kan de träd som tas ned i samband med detaljplanarbetet lämnas kvar som död ved, både liggande och stående (figur 4).

Om skyddsåtgärderna enligt behovet genomförs är bedömningen att förutsättningarna för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för mindre hackspett vid Sarvträsk inte försvåras.

Åtgärderna skulle sannolikt även gynna andra naturvårdsintressanta arter i och kring sjön Sarvträsk. En höjning av sjön Sarvträsk kan sannolikt gynna en hel del andra naturvårdsintressanta svampar, insekter, mossor, med flera arter. Beroende på hur stor vattennivåhöjning som genomförs i Sarvträsk finns dock en viss osäkerhet gällande om sjökanten på sikt skulle äta sig in i skogen och minska dennas utbredning och istället öka vattenspegeln för sjön. Vassens utbredning kan i viss mån påverkas negativt, men vassbälten skulle ändå finnas kvar.

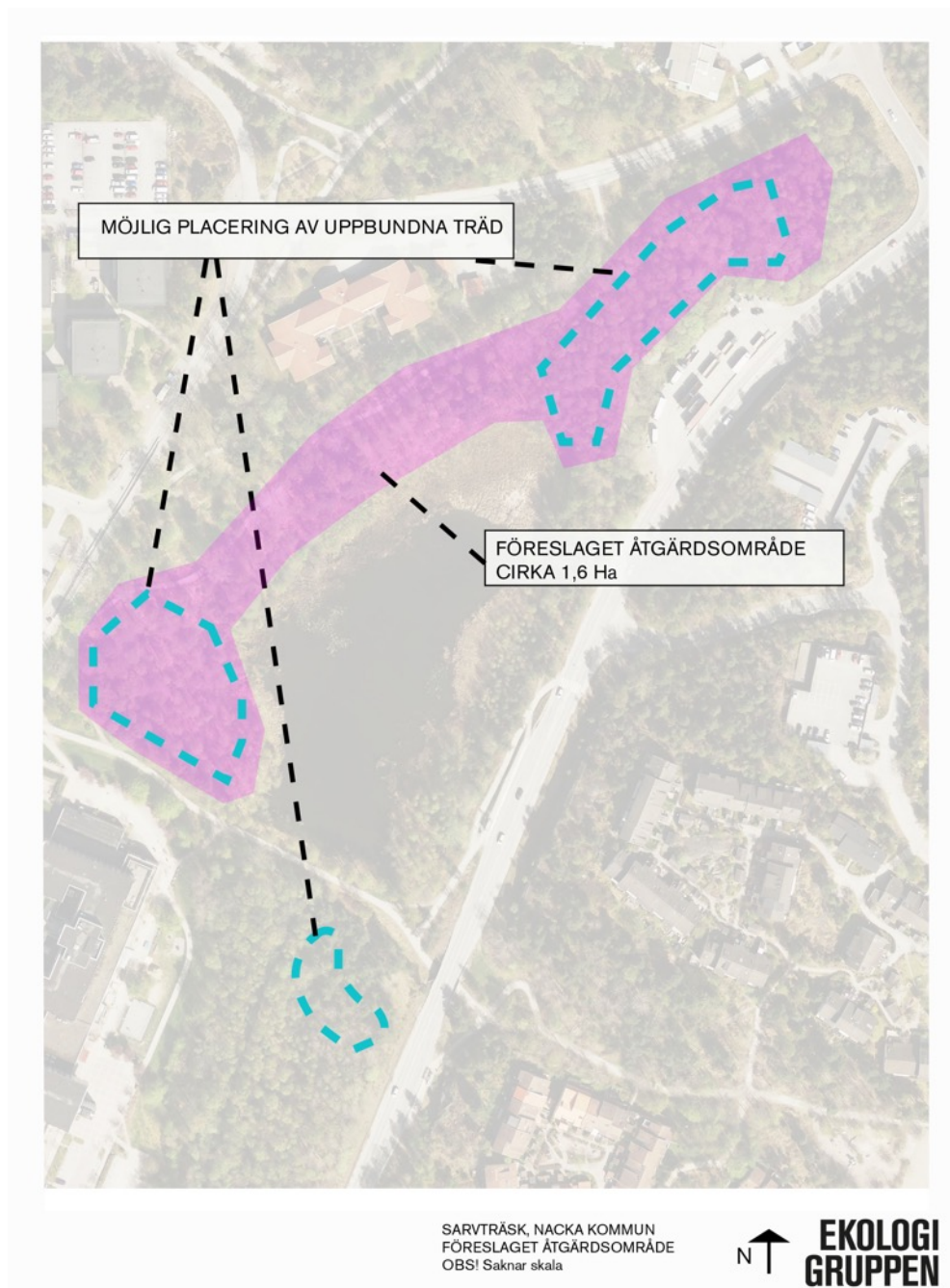

UPPBINDNING AV TRÄD PRINCIPDETALJ

Skala 1:50

Uppbindningen ska göra minsta möjliga skada på befintligt träd. Uppbindning ska göras på ett sådant sätt att stocken inte riskera falla ner och orsaka skada.

Figur 4. Förslag på hur man kan binda upp averkade träd på levande, för att tillvarata den döda veden och skapa nya högstubbar som mindre hackspett kan hacka ut nya bon ur. Ju längre högstubbarna är desto bättre, gärna över 3–4 m. Det vill säga likt de naturliga högstubbarna i Sarvträsk. Utredning av var uppbinding av träd genomförs i fält tillsammans med någon med ekologisk kompetens.

Figur 5. Figur som visar föreslaget område för skyddsåtgärder enligt behovet. Om det är möjligt kan vattennivån höjas något i Sarvträsk för att skapa sumpskogsförhållanden i de strandnära skogarna. Vid annat fall genomförs veteranisering av träd och borttagande av barrträd för att säkerställa artens livsmiljö. De uppbundna träden kan fästas på friska och högvuxna träd, till exempel på tallar vid kanten av hållmarken i södra delen.

Figur 6. Bild från ett projekt som Ekologigruppen genomförde åt Trafikverket i samband med utbyggnaden av Förbifart Stockholm. Ca 15 % av kvarvarande lövträd i en lämplig livsmiljö skadades (veteraniserades) genom att på olika sätt ge möjligheter för insekter och svamp att angripa träden. På bilderna visas skador som skapades med hjälp av motorsåg. Avsikten är att snabbare skapa död ved i skogen och på så sätt ge mindre hackspett ökade födomöjligheter. Informationsskyltar kan placeras kring de platser där träd har veteraniserats för att informera allmänheten om varför åtgärderna har genomförts.

Sävspurv (*Emberiza schoeniclus*)

Status och population

Sävspurv är rödlistad som sårbar, VU (Gärdenfors 2015). Rödlistebedömningen baserar sig på att arten har minskat med ca. 35% de senaste 10 åren. Orsak till nuvarande minskning är inte utredd. Det har beräknats att 15 000 par sävspurv häckar i Uppland, medan den svenska populationen uppgår till närmare 400 000 par (Ottosson et al. 2012).

Det är svårt att avgränsa en lokal population för sävspurv eftersom arten har lätt att sprida sig. I Nacka kommun föreligger inte många fynd av häckande sävspurv, men kollar man på Stockholms län finns fler fynd och mörkertalet är nog stort.

En eller enstaka sävsparvar kan möjligen häcka i Sarvträsk. Enbart en sjungande hane har noterats åt gången (Artportalen, fynd under perioden 2006–2017). I Sarvträsk finns livsmiljöer för sävspurv i sjöns östra och norra-, till nordvästra delar (figur 6). Fynd i Artportalen styrker bedömningen av artens livsmiljöer, där sjungande sävspurv har noterats bland annat i de östra delarna.

Artens krav på miljön

Sävspurv häckar i busksnår och bladvassbälten vid sjöar, dammar och vattendrag samt i buskrika våtmarker. Sävspurven föredrar busksnår och bladvassbälten vid sjöar, dammar och vattendrag samt i buskrika våtmarker.

Skyddsåtgärder i systemhandlingarna

Inga skyddsåtgärder behövs. Sävspurvens livsmiljö finns utanför systemhandlingsområdet, i sjön Sarvträsk.

Bedömning av påverkan

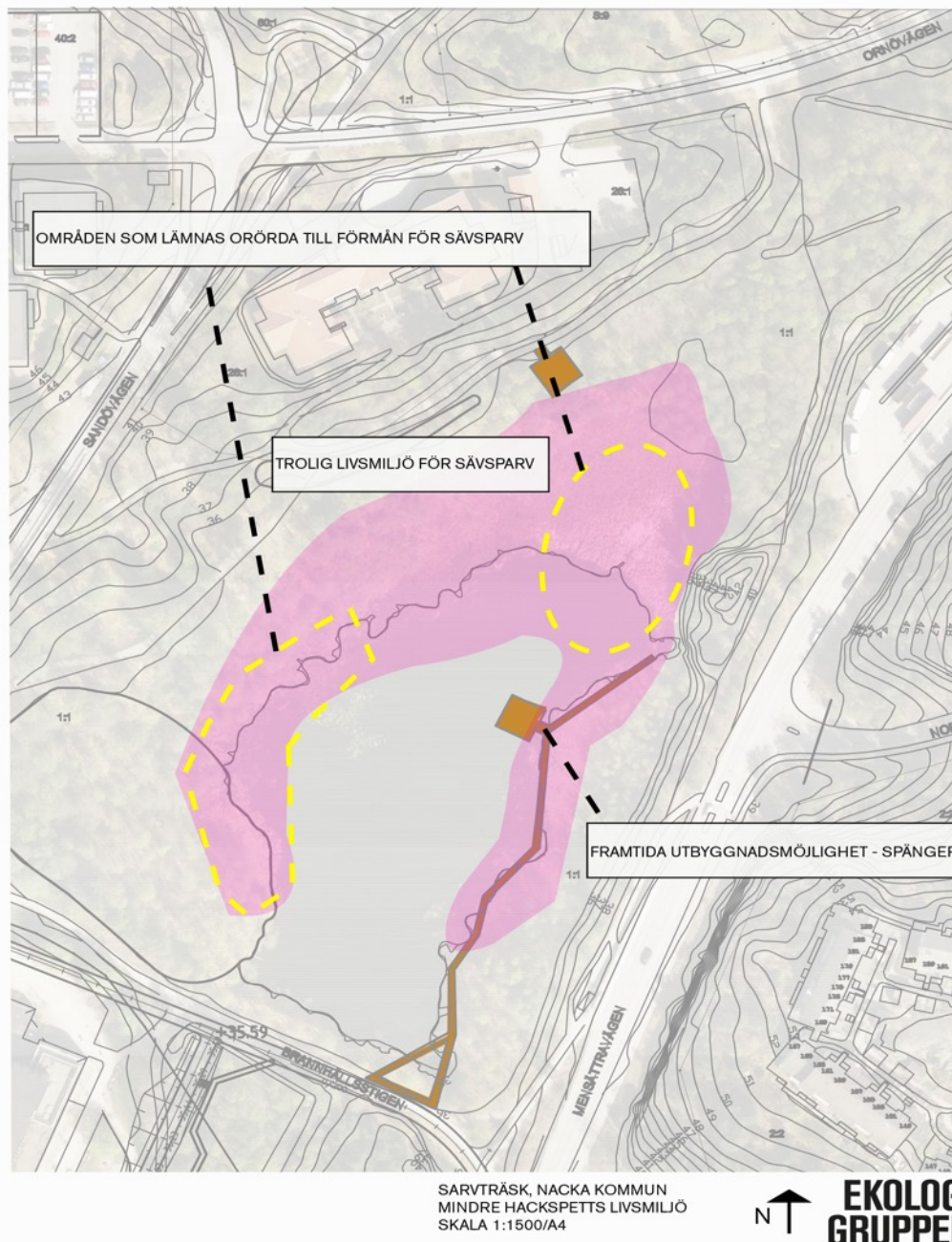
Enligt systemhandlingen görs ingen påverkan på sävspurvens bevarandestatus i Sarvträsk. Vid eventuell utbyggnad av spänger och bryggor kring sjön kan det finnas behov av skyddsåtgärder utanför systemhandlingsområdet, se nedan.

Behovet av skyddsåtgärder utanför systemhandlingsområdet

PM skyddade arter
Slutversion
2018-04-25

Om sävsparv häckar i Sarvträsk, vilket inte har säkert konstaterats, kan den möjliga framtida utbyggnaden av spänger och bryggor kring sjön Sarvträsk troligen påverka arten. Tillgänglighöret av sjön Sarvträsk kan således innebära en negativ påverkan.

För att inte försvåra sävsparvens gynnsamma bevarandestatus bedöms det nödvändigt att man säkerställer att artens livsmiljöer i sjön får utvecklas fritt, i de västra och norra delarna av Sarvträsk (figur 6). Sävsparv häckar där bladvass (*Phragmites*) och videbuskar (*Salix*) finns och denna vegetation gynnas genom fri utveckling. Det vill säga, man bör helt undvika att ta bort (fräsa ner) vass och buskar i sjön.

Figur 7. Figur som visar sävsparvens troliga livsmiljö och vilka ytor som bör lämnas för fri utveckling till förmån för arten. Om man anlägger bryggor/spänger enligt ovan är det viktigt att man inte fräsar ner vass och att man i sådant fall gör sjöutblickar. Avgränsningarna i figuren är ungefärliga. Livsmiljöer för sävsparv utgörs av fuktiga strandängar med bladvass och viden.

Referenser

Tryckta källor

Calluna AB (2014). Groddjursutredning i Sarvträsk, Orminge, inför detaljplan.

Ekologigruppen AB (2016). Mindre hackspett på Lovö, Åtgärdsrapport.

Ekologigruppen AB (2018). Naturvärdesinventering i Sarvträsk, Nacka. NVI enligt SIS-standard, nivå medel med tillägg av klass 4 och kartering av skyddsvärda träd i Sarvträsk, Nacka kommun.

Gärdenfors, Ulf (Ed.) (2015). Rödlistade arter i Sverige 2015. *Artdatabanken SLU. Uppsala*.

Naturvårdsverket (2010). Manual för uppföljning i skyddade områden – Skyddsvärda däggdjur, samt grod- och kräldjur, version 4.0.

Naturvårdsverket (2009). Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser.

Ottosson, Ulf; Ottvall, Richard; Green, Martin; Gustafsson, Rolf; Haas, Fredrik; Holmqvist, Niklas; Lindström, Åke; Nilsson, Leif; Svensson, Mikael; Svensson, Sören; Tjernberg, Martin (2012). Fåglarna i Sverige: antal och förekomst. *Sveriges Ornitologiska Förening*.

Digitala källor

<https://artfakta.artdatabanken.se/> – information om skyddade arter funna i området, 2018-02-12

<https://www.artportalen.se/> - eftersök av groddjur, sävsparv och mindre hackspett i Sarvträsk under perioden 1980–2018, 2018-02-12